

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มีทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบ และบนที่สูง ในกลุ่มที่อาศัยอยู่บนที่สูงนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 9 กลุ่มชาติพันธุ์คือ ปากะญอ(กะเหรี่ยง) ม้ง(แม้ว) เมี่ยน(เย้า) ลีซอ มูเซอ อาข่า(อีเก้อ) ถิ่นและขมุ นอกจากนี้เป็นเพียงประชากรเล็ก ได้แก่ มาปรี และปะหล่อง จำนวนประชากรชนกลุ่มน้อย ทั้งหมดประมาณ 694,720 คน กระจายอยู่ใน 20 จังหวัด 93 อำเภอ และ 11 กิ่งอำเภอ ทัวภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทย การที่กลุ่มชาติพันธุ์ เหล่านี้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูงเป็นส่วนใหญ่จึงถูกเรียกว่า “ชาวเขา” มาตั้งแต่อดีต (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2538)

“ม้ง” (Hmong) หรือ ทางกรเรียกว่า “แม้ว” (Meao) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่สองรองจากกะเหรี่ยง ประกอบด้วยประชากรทั้งหมดประมาณ 124,211 คน 243 หมู่บ้าน 16,146 หลังคาเรือน อาศัยอยู่ใน 13 จังหวัด ทางภาคเหนือ และบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (กรมการปกครอง, 2536) นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บนยอดสูงสุดของภูเขา ในด้านเศรษฐกิจของม้งในประเทศไทยมีรากฐานอยู่กับการเกษตรเป็นสำคัญและวิธีการเพาะปลูกที่พวกเขา มีความชำนาญ เป็นพิเศษ ก็ได้แก่ การทำไร่เลื่อนลอยซึ่งเป็นวิธีการเพราะปลูกที่ชาวเขาแทบทุกเผ่าปฏิบัติอยู่ และพืชที่นิยมปลูกคือ ผืน ทั้งนี้เพราะอากาศเย็นบนที่สูงเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของผืน ซึ่งจากการทำไร่เลื่อนลอยของชาวไทยภูเขา โดยการปลูกผืนนั้น ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากการทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดินป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธาร และทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอีกด้วย

ในปี พ.ศ.2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้ทรงมีพระราชดำริจัดตั้ง โครงการหลวงขึ้นเป็น โครงการส่วนพระองค์ โดยมีคณาจารย์และข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอาสาสมัคร ดำเนินงานวิจัยพืชเมืองหนาว เพื่อให้ชาวไทยภูเขาปลูกทดแทนผืนและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต่อมาเมื่อเดือนมีนาคม 2535 โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้โครงการหลวงเปลี่ยนสภาพเป็นมูลนิธิ โครงการหลวง ปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอน และพะเยา ประกอบด้วยสถานีวิจัย 4 แห่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 35 แห่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกแห่งหนึ่ง ที่มีชาวไทยภูเขาอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง และเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาทาง

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำไร่เลื่อนลอยทำให้เกิดมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำไร่เลื่อนลอยทำให้เกิดมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อ การอนุรักษ์ ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่หลังจากที่มีการส่งเสริมพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีรายได้ทัดเทียมหรือมากกว่าฝิ่นมาทดแทนให้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งปลูกในพื้นที่อย่างถาวร เช่น ไม้ดอก โดยมีการส่งเสริมปลูกดอกเบญจมาศตลอดทั้งปี ฝักตามฤดูกาล เช่น ต้นหอม พริก กะหล่ำปลี ไม้ผล เช่น สาลี่ บัวย เป็นต้น โดยชาวไทยภูเขาเผ่าม้งให้ความสนใจในการเข้าร่วมมูลนิธิโครงการหลวงเป็นจำนวนมาก เปลี่ยนการผลิตพืชเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตบนพื้นฐาน เพื่อการค้าอย่างเป็นระบบทำ ให้วิถีชีวิตของชาวไทย ภูเขาเผ่าม้งเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยทำไร่เลื่อนลอยก็หันมาปลูกพืชที่ทางราชการส่งเสริมแทนและมีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เคยถูกทำลายจากการทำไร่เลื่อนลอยลดน้อยลง พื้นที่สีเขียวของป่าไม้บริเวณโดยรอบเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างเห็น ได้ชัด เพราะฉะนั้นการที่จะบรรลุเป้าหมายแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งทุก ๆ คน ต้องร่วมมือกันมีจิตสำนึก และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติอันพึงมี

ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากศึกษาว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป และจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้ชาวไทยภูเขา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ที่ได้รับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับรัฐหรือหน่วยงานขององค์กรเอกชนในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถขยายผลไปใช้กับประชาชนและชาวไทยภูเขาในพื้นที่อื่น ๆ อีกด้วย

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (independent variable) ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ความสามารถในการอ่านภาษาไทย
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- การเป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน
- รายได้ของครอบครัว
- พื้นที่ถือครอง
- การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร

1.2 การใช้ประโยชน์จากป่าไม้และที่ดิน

1.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

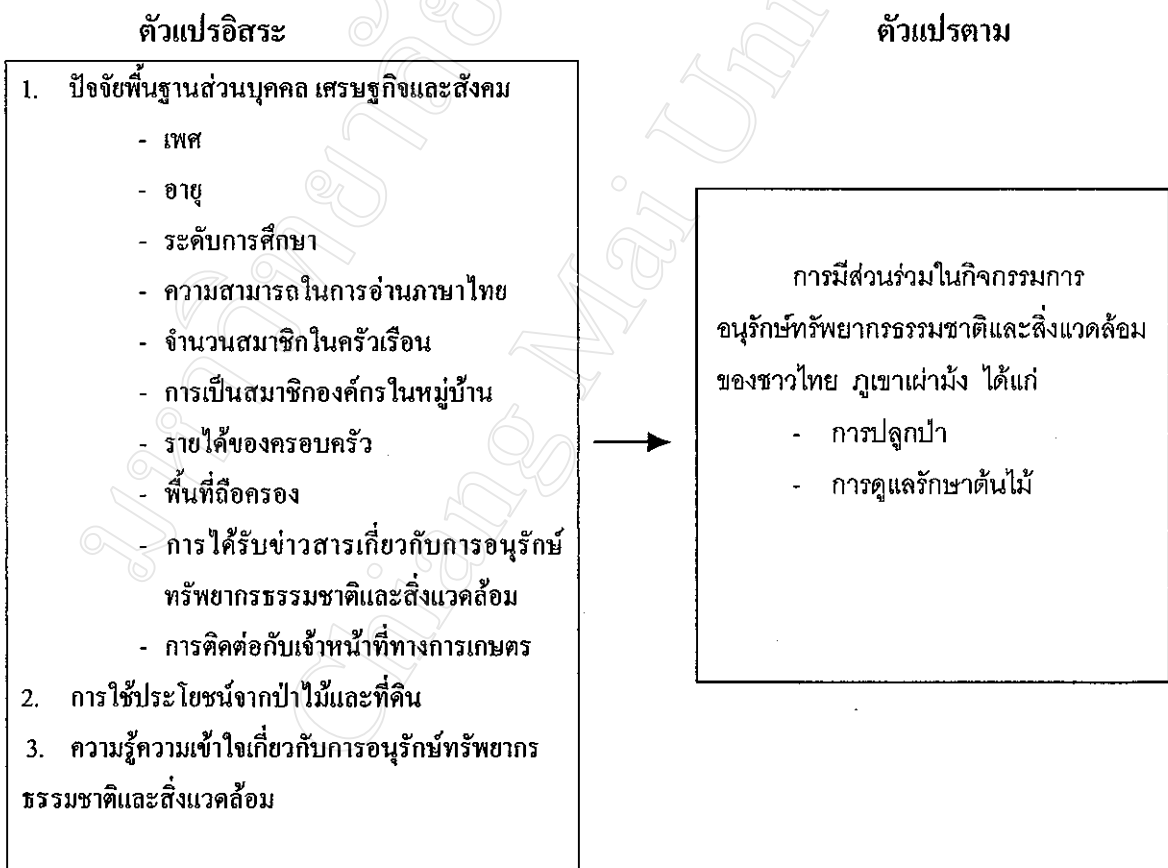
1. ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวไทย
ภูเขาเผ่าม้ง ได้แก่

- การปลูกป่า
- การดูแลรักษาต้นไม้

กรอบและแนวคิดในการวิจัย

จากตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิด (conceptual framework) ในการวิจัย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง อยู่ในเขตหมู่บ้านขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

การอนุรักษ์ หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ยาวนานที่สุด การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดีขึ้น และการให้คำแนะนำส่งเสริมเกษตรกรทำการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรดิน น้ำและป่าไม้บนที่สูง

เจ้าหน้าที่ทางการเกษตร หมายถึง หัวหน้าศูนย์ ผู้ช่วยหัวหน้าศูนย์ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวงขุนวาง และเจ้าหน้าที่ป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งได้ปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปลูกป่า และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาต้นไม้

รายได้ทั้งหมดของครอบครัว หมายถึง จำนวนเงินทั้งหมดที่ครอบครัวได้รับจากการประกอบอาชีพทุกอย่างในรอบปีที่ผ่านมา

จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนคนทั้งหมดในครอบครัวที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

สภาพการถือครองที่ดิน หมายถึง จำนวนพื้นที่ถือครองทั้งหมดที่เป็นของตนเอง เช่าผู้อื่น หรือผู้อื่นให้ทำประโยชน์โดยไม่ต้องเช่า คิดเป็นไร่

การได้รับข่าวสาร หมายถึง การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากแหล่งต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ การประชุมจากเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง การได้พบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่โครงการหลวง หรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ โดยวัดเป็นจำนวนครั้ง/เดือน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง
ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้น
ทรัพยากรธรรมชาติ ดินน้ำและป่าไม้ วิธีการวัดความรู้โดยสร้างแบบทดสอบความรู้ ถ้าตอบถูกได้
1 คะแนน ถ้าตอบไม่ถูกหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University